

**Justiitsministri 25. märtsi 2008. a määruse nr 9 „Täitmisplaan“ muutmise määruse eelnõu
seletuskiri**

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõuga muudetakse kinnipeetavate ja vahistatute paigutamise üldjuhtusid. Rootsi Kuningriik ja Eesti Vabariik on kokku leppinud, et Eesti on valmis vastu võtma Rootsi kinnipeetavaid ja võimaldama viia nende karistus täide Eesti Vabariigi territooriumil asuvas Tartu Vanglas. Seetõttu tuleb edaspidi paigutada kinnipeetavad karistuse kandmiseks Tallinna Vanglasse või Viru Vanglasse. Praegu Tartu Vanglas paiknevad kinnipeetavad ja kohtumenetluses olevad vahistatud paigutatakse samuti ümber Tallinna Vanglasse või Viru Vanglasse.

Määruse eelnõu käsitleb üksnes kinnipeetavate ja vahistatute edaspidist paigutamist ning ümberpaigutamist ega hõlma Rootsi kinnipeetavate saabumisega seonduvaid teisi muudatusi ega mõjusid. Rootsi kinnipeetavate vastuvõtmisega seonduvaid mõjusid on analüüsitud Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirjas.

Määrusega muudetakse justiitsministri 25. märtsi 2008. a määruse nr 9 „Täitmisplaan“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 02.05.2026, 16.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud vanglate osakonna nõunik Helina Kasvandik (helina.kasvandik@justdigi.ee). Määruse eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Helen Noormägi (helen.noormagi@justdigi.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse muudatused on seotud Rootsi Kuningriigi ja Eesti Vabariigi vahel sõlmitud kokkuleppega, mille kohaselt on Eesti Vabariik valmis vastu võtma Rootsi Kuningriigi kinnipeetavaid ja võimaldama viia nende karistus täide Eesti Vabariigi territooriumil asuvas Tartu Vanglas. Kokkuleppele on alla kirjutatud 18. juunil 2025 Stockholmis.

Eestis on kinnipeetavate arv viimastel aastakümnetel järjepidevalt vähenenud. Kui 2000. aastal oli vanglates ligikaudu 4700 inimest, siis 2022. aasta lõpuks oli see arv kahanenud umbes 2100-ni. Langustrend on jätkunud ka järgnevatel aastatel ja kinnipeetavate arv on vähenenud keskmiselt ligi saja inimese võrra aastas. Selle tulemusena on Eesti vanglates tekkinud märkimisväärne hulk vabu kohti: 3278 vanglakohast oli möödunud aasta lõpu seisuga täitmata 1443 ehk ligikaudu 44%. Ka kahekohalistes kambrites, kus on kokku umbes 3000 kohta, on täidetud vaid pool mahust. Selline olukord on tekitanud vajaduse vanglate haldamist ja kulusid optimeerida. Üks lahendus on majutada vabadele vanglakohadele välisriikide kinnipeetavaid. Selleks, et Tartu Vanglat saaks Rootsi kinnipeetavate majutamisel kasutada terviklikult ja tõhusalt, tuleb seal viibivad kinnipeetavad ümber paigutada teistesse kinnistesse vanglatesse ehk Viru Vanglasse ja Tallinna Vanglasse. Erandina jäävad Tartu Vanglasse kohtueelses menetluses olevad vahistatud.

Tartu Vanglas viibib 2026. aasta 1. mai seisuga 138 kinnipeetavat ja 56 kohtumenetluses olevat vahistatut. Kuna Viru Vangla täituvus on praegu 39% ja Tallinna Vangla täituvus 75%, paigutatakse suurem osa kinnipeetavatest ja vahistatutest edaspidi Viru Vanglasse. Määruse muudatuste tulemusena paigutatakse Viru Vanglasse lisaks kinnipeetavatele, kelle elukoht on Ida-Viru või Lääne-Viru maakonnas, ka kinnipeetavad, kelle elukoht on Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi või Võru maakonnas. Tallinna Vanglasse paigutatakse Tartu Vanglast ümber need kinnipeetavad, kes tuleb kehtiva määruse kohaselt paigutada Tallinna Vanglasse, st isikud, kelle elukoht oli 2025. aasta 1. oktoobri seisuga Harju, Hiiu, Järva, Lääne, Pärnu, Rapla või Saare maakonnas või kellel selle aja seisuga puudus rahvastikuregistrisse kantud elukoht Eestis. Esimesed välisriigi kinnipeetavad on

plaanis paigutada Tartu Vanglasse 2026. aasta teisel poolel, mistõttu kavatakse Tartu Vangla kinnipeetavad ümber paigutada hiljemalt 2026. aasta 30. detsembriks.

Eelnõu punktiga 1 muudetakse määruse § 3 lõike 1 punkti 3. Muudatuse tulemusena paigutatakse edaspidi Tartu Vanglasse üksnes kohtueelses menetluses olevad vahistatud, kelle suhtes on kriminaalmenetluses tõkendina vahi all pidamist kohaldanud Tartu Maakohus või Tartu Ringkonnakohus. Selline korraldus lähtub vajadusest tagada sujuv ja tõhus kohtueelne menetlus. Selleks, et kohtueelse menetluse staadiumis isikud saaksid menetlustoimingutel regulaarselt osaleda, peaksid nad viibima uurimisasutusele võimalikult lähedal. Kui vahistatud paiknevad uurimisasutusega samas piirkonnas, väheneb vangla ja uurimisasutuse logistiline ja ajaline koormus.

Eelnõu punkti 2 muudatuse kohaselt paigutatakse Viru Vanglasse nii need vahistatud, kelle suhtes on vahi all pidamise tõkendit kohaldanud Viru Maakohus, kui ka need isikud, kes on vahistatuna kohtumenetluses ning kelle suhtes on asjaomase tõkendi kohaldanud Tartu Maakohus või Tartu Ringkonnakohus. Selline korraldus on seotud vajadusega eristada kohtumenetluse ja kohtueelse menetluse staadiumis viibivaid vahistatuid ning korraldada nende paigutamine vanglatesse süsteemselt. Kohtumenetluses olevate vahistatute menetlused võivad kesta kaua, isegi aastaid, mistõttu ei pea nad pidevalt paiknema kohtu vahetus läheduses. Kui istungid toimuvad sagedasti, on võimalik vahistatu paigutada ajutiselt Tartu Vanglasse ja teda ei pea iga päev konvoeerima. Kohtumenetluses olevate isikute paigutamine Viru Vanglasse aitab tasakaalustada vanglate täituvust ja võimaldab kulusid paremini optimeerida, kuna Tartu Vangla vabanevatele kohtadele majutatakse välisriigi kinnipeetavad ning see toob riigile lisatulu.

Eelnõu punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 5 lõike 2 punkt 2, mis sätestas kinnipeetavate Tartu Vanglasse paigutamise tingimused maakondade järgi. Kuna Tartu Vanglasse enam Eesti Vabariigis süüdi mõistetud kinnipeetavaid ei paigutata, on põhjendatud nimetatud punkti kehtetuks tunnistamine.

Eelnõu punkti 4 muudatusega laiendatakse Viru Vanglasse paigutatavate kinnipeetavate ringi. Lisaks kinnipeetavatele, kelle elukoht on Ida-Viru või Lääne-Viru maakonnas, paigutatakse sinna edaspidi ka kinnipeetavad, kelle elukoht on Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi või Võru maakonnas. Muudatus tuleneb vajadusest korraldada vanglate kasutus ümber. Kuna Viru Vangla täituvus on praegu võrreldes Tallinna Vangla täituvusega väiksem, tuleks kinnipeetavad paigutada Viru Vanglasse, sest nii on personali koormus ja taristu kasutamine ühtlasem.

Eelnõu punktidega 5 ja 6 täiendatakse määruse § 23² rakendussätetega, mis võimaldavad praegu Tartu Vanglas viibivad kinnipeetavad ja kohtumenetluses olevad vahistatud, kelle suhtes on tõkendit kohaldanud Tartu Maakohus või Tartu Ringkonnakohus, paigutada ümber hiljemalt 2026. aasta 30. detsembriks.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrusel ei ole vahetut puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Sihtrühm

Muudatused avaldavad mõju:

- a. süüdimõistetutele, kes paigutatakse määruse kohaselt edaspidi Tallinna Vanglasse või Viru Vanglasse;
- b. Tartu Vanglas viibivatele kohtumenetluses olevatele vahistatutele, kelle suhtes on tõkendina vahi all pidamist kohaldanud Tartu Maakohus või Tartu Ringkonnakohus;
- c. kinnipeetavate lähedastele;
- d. Tallinna Vanglale, Tartu Vanglale ja Viru Vanglale;

- e. Politsei- ja Piirivalveametile, kohtutele ja prokuratuurile;
- f. kaitsjatele, kes esindavad kriminaalasjas vahistatut.

Kaasnev mõju

1. Mõju süüdimõistetutele ja kohtumenetluses olevatele vahistatutele, kelle suhtes on tõkendina vahi all pidamist kohaldanud Tartu Maakohus või Tartu Ringkonnakohus

Määrus avaldab mõju süüdimõistetutele, kes paigutatakse tulevikus karistuse kandmiseks Tartu Vangla asemel Viru Vanglasse, ja neile, kes paigutatakse Tartu Vanglast ümber Tallinna Vanglasse või Viru Vanglasse. Ümberpaigutatavate kinnipeetavate käitumises tervikuna muutusi ei toimu. Kinnipeetavad ei pea teise vanglasse ümberpaigutamise tõttu oma käitumist kohandama ja puudub vajadus kohanemistegevuste järele. Kinnipeetav peab küll tutvuma teise vangla kodukorraga, kuid vanglate kodukord on suures osas samasugune ja sellega ei kaasne eeldatavasti olulisi muutusi ega kohanemiskursusi. Viru Vanglas ja Tallinna Vanglas on kinnipeetavatele tagatud sarnased tegevused nagu Tartu Vanglas.

Kuigi määruse muudatused on püsivad, on nendega kohanemise vajadus ajutine. Kinnipeetavad, kes ei ole määruse jõustumise ajaks vanglasse paigutatud, ei puutu muudatustega kokku regulaarselt ning nende paigutamine uue regulatsiooni järgi on ühekordne tegevus.

Ebasoovitav mõju võib kaasneda nendele kinnipeetavatele ja kohtumenetluses olevatele vahistatutele, kelle lähedased elavad Tartus või selle lähedal ning kellel võib seetõttu füüsiline kokkusaamine lähedastega jääda harvemaks. Kõnealuste isikute elurütm võib seega tulevikus olla teatud määral häiritud. Samas tagatakse kinnipeetavatele kõik õigusaktidest tulenevad õigused, sealhulgas õigus lühi- ja pikaajalistele kokkusaamistele, õigus kirjavahetusele ja telefonikõnedele ning videokohtumistele, mis aitavad säilitada suhteid lähedastega. Kinnipeetavatele, kes paigutatakse muudatuste tulemusena elukohajärgsesse vanglasse, avaldavad määruse muudatused eelduslikult positiivset mõju, kuna võimaldavad lähedastel tulla hõlpsamalt kokkusaamistele.

2. Mõju kinnipeetava lähedastele

Mõjutatud saavad olla üksnes lähedased isikud nende kinnipeetavate puhul, kes paigutatakse määruse muudatuste tulemusel kaugemal asuvasse vanglasse. Kuna elukoha järgi Tallinna Vanglasse paigutatava kinnipeetava lähedased elavad eelduslikult samuti seal piirkonnas, siis avaldavad määruse muudatused neile positiivset mõju. Negatiivselt mõjutatud saavad olla kinnipeetava lähedased, kes elavad Tartus, kuid kelle lähedane paigutatakse kaugemal asuvasse vanglasse. Mõju ulatus jääb siiski väikseks, kuna muudatused ei eelda lähedastelt otseseid tegevusi. Arvestades Eesti väikest territooriumi, vanglate paiknemist ning olemasolevaid suhtlusvõimalusi, sealhulgas lühi- ja pikaajalised kokkusaamised ning videokohtumised, ei too määruse muudatused kokkusaaja jaoks kaasa märkimisväärset kohanemisevajadust. Kinnipeetava lähedastele esineb mõju üksnes siis, kui nad käivad lühi- või pikaajalisel kokkusaamisel. Kuna kohtumised ei toimu iga päev, võib pidada mõju avaldumise sagedust väikseks või keskmiseks. Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on seega väike.

3. Mõju vanglatele

Muudatused mõjutavad kõiki vanglaid, kuid suuremal määral Viru Vanglat, kuna praegu Tartu Vanglas paiknevad kinnipeetavad ja kohtumenetluses olevad vahistatud tuleb ümber paigutada peamiselt Viru Vanglasse ja vähesel määral Tallinna Vanglasse. Seetõttu sageneb ajutiselt kinnipeetavate saatmine, mis võib kaasa tuua vajaduse planeerida tavapäraseid tegevusi ümber ja jagada ressursse teisiti. Kuna kinnipeetavate saatmine on vangla tavapärane

ülesanne, ei lisandu täiendava õppe vajadust. Vanglateenistujad jätkavad oma seniste tööülesannete täitmist kinnipidamise korraldamisel ja järelevalve tagamisel.

Arvestades, et Tallinna Vanglas ja Viru Vanglas on praegu piisavalt ruumi (Tallinna Vangla täituvus on 75% ja Viru Vangla täituvus 39%), siis ei ole mõju Tallinna Vanglale ega Viru Vanglale oluline. Kui Tartu süüdimõistetud ja kohtumenetluses olevad vahistatud paigutada ümber Tallinna Vanglasse ja Viru Vanglasse, kasvab Tallinna Vangla täituvus 77%-ni ja Viru Vangla täituvus 56%-ni. See tähendab, et vanglates on praegu piisavalt kohti, et kinnipeetavad saaks vajaduse korral ümber paigutada. Kinnipeetavate ümberpaigutamisega võib kaasneda lisapersonali vajadus, kuid arvestades, et nende kinnipeetavate jaoks on juba praegu vangla koosseisus kohad olemas ja vangla peab juba praegu tagama sama arvu kinnipeetavate puhul piisava personali olemasolu, on mõju ebaoluline.

Kuna käesolev määrus on seotud kinnipeetavate ümberpaigutamisega Tartu Vanglast Viru Vanglasse ja Tallinna Vanglasse, ei käsitleta seletuskirjas põhjalikumalt Rootsi kinnipeetavate saabumise mõju Tartu Vanglale. Asjakohased põhjendused on esitatud Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirjas.

4. Mõju kohtutele ja prokuratuurile

Kuna määрусega viiakse Ida-Viru maakonda üle ligikaudu 110 kinnipeetavat ja 50 kohtumenetluses olevat vahistatut, võib see kaasa tuua mõju nii kohtutele kui ka prokuratuurile. Vanglas viibivate isikute poolt toime pandavad õigusrikkumised võivad kujutada endast piirkonnas teatavat riskikohta, kuna see võib kaasa tuua kriminaal- ja kohtumenetluste arvu mõningase kasvu. Samas on vangla ülesanne tagada vanglas kord, julgeolek ja turvaline keskkond, mistõttu ei peeta selliste juhtumite sagenemist tõenäoliseks. Kavandatav muudatus ei too kaasa märkimisväärset halduskoormuse suurenemist prokuratuurile ega kohtutele seoses Eesti vangide tekitatava koormusega. 2024. aasta 1. jaanuari seisuga viibis Viru Vanglas 579 kinnipeetavat ja vahistatut (kinnises vanglas 513). Pärast kavandatavat muudatust jääb kinnipeetavate ja vahistatute suurusjärk samaks, kuna praeguste plaanide kohaselt on kinnises vanglas tulevikus ligikaudu 500 kinnipeetavat ja vahistatut. See tähendab, et nii prokuratuur kui ka kohtud on juba tegutsenud olukorras, kus menetlusluseid isikuid oli Ida-Viru maakonnas samas suurusjärgus, ja töökoormus oli hallatav. Kohtumenetluses olevate vahistatute menetlustega tegeleb endiselt Tartu Maakohus. Tallinna Vanglasse paigutatakse ümber üksnes ligikaudu 20 kinnipeetavat, mida saab pidada marginaalseks muudatuseks.

Justiits- ja Digiministeeriumil on õigus täita vanglaid maksimaalses ulatuses. Ümberpaigutamisega täitub Tallinna Vangla 77% ulatuses ja Viru Vangla 56% ulatuses. Seega ei oleks ka tavapärase vanglate täituvuse korral alust järeldada, et kinnipeetavate arvu suurenemine või vanglate täitumine toob kaasa põhjendamatu või erakorralise halduskoormuse kasvu, kuna tegemist on koormustasemega, millega on arvestatud süsteemi tavapärasel toimimisel.

5. Mõju Politsei- ja Piirivalveametile

Määruse muudatused, mille kohaselt paigutatakse valdav osa kinnipeetavaid Viru Vanglasse ja väiksem osa Tallinna Vanglasse, ei mõjuta märkimisväärselt Politsei- ja Piirivalveametit (edaspidi PPA). Kohtueelses menetluses olevate vahistatute jätmine Tartu Vanglasse toetab PPA tööd, kuna vahistatud on uurimisasutusele geograafiliselt lähedal. See tähendab, et isikute konvoeerimine menetlustoimingutele ei ole ajamahukas ning menetlustoiminguid saab korraldada paindlikumalt ja kiiremini. Kohtumenetluses olevate isikute paigutamine teistesse vanglatesse ei suurenda PPA koormust, kuna selles menetlusetapis ei ole PPA enam peamine menetleja ja uurimistoimingute maht on tunduvalt väiksem. Kui kohtumenetluses olevad vahistatud paigutatakse Viru Vanglasse, tekib vajadus konvoeerida kinnipeetavad Viru Vanglast

Tartusse kohtuistungile. PPA-le kohtualuste konvoeerimisega lisakoormust ei kaasne, kuna vangla ise paigutab isiku Tartu Vanglasse. PPA konvoeerib kinnipeetavad istungile samamoodi nagu varem ja lisakoormust sellega ei kaasne. Samuti toimuvad paljud kohtumenetlused video teel ja konvoeerimisvajadus on seega tunduvalt väiksem.

6. Mõju kaitsjatele

Planeeritavad muudatused võivad mõningal määral avaldada mõju ka advokaatide töökorraldusele. Kui kaitsjatel on vaja teha kriminaalmenetluse seadustikust tulenevaid kohustuslikke toiminguid, kuid vahistatu on paigutatud Viru Vanglasse, peab advokaat sõitma Tartust Jõhvi. See suurendab õigusabikulusi ja tööaja ebamõistlikku kasutamist. Kuna kohtueelses menetluses olevaid vahistatuid ümber ei paigutata, ei ole ette näha, et selline mõju oleks ulatuslik. Samuti on advokaatidel võimalik vahistatuga suhelda videokõne vahendusel. Vanglateenistus otsib praegu aktiivselt võimalusi, kuidas advokaadid saaksid kaitsealusele dokumente tutvustada video teel. Selline lahendus aitab vältida õigusabikulude kasvu ja advokaatide tööaja ebamõistlikku kasutamist. Samuti teevad Advokatuur ja Vanglateenistus koostööd, et leida lahendusi tööprotsesside sujuvamaks toimimiseks.

5. **Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud**

Määruse rakendamisega võib kaasneda kulusid, mis tekivad kinnipeetavate esmakordsel ümberpaigutamisel, kuid vajalikud kulud kaetakse vanglate eelarvest. Tartu Vangla taristu väljarentimisest saadavat raha on võimalik kasutada vahistatute konvoeerimiseks Viru Vangla ja Tartu Vangla vahel. Kulud, mis kohtutele, prokuratuurile ja PPA-le Rootsi kinnipeetavate Eestisse saabumisega kaasnevad, on arvestatud renditeenuse maksumusse ning asutuste vahel kooskõlastatud. Kokkulepitud summade ulatuses on asutustel võimalik katta kõik vajalikud kulud.

6. **Määruse jõustumine**

Määrus jõustub üldises korras, kuna selle rakendamiseks ei ole vaja teha ümberkorraldusi, mis nõuavad pikemat jõustumise aega.

7. **Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon**

Kohtud, prokuratuur, PPA, Advokatuur ja vanglad on kinnipeetavate ja kohtumenetluses olevate vahistatute paigutustest ja ümberpaigutustest teadlikud. Määruse eelnõu ei esitata eelnõude infosüsteemi (EIS) kooskõlastamiseks.